

O

OPOZYCJE GŁOSKOWE – pary głosek różniących się jedną cechą artykulacyjną np. dźwięki [p – b] są opozycyjne pod względem dźwięczności, gdyż [p] jest bezdźwięczne, a [b] dźwięczne. Pozostałe cechy artykulacyjne danej pary głosek są takie same. Przykładowe [p] i [b] są dwuwargowe, zwarto-wybuchowe, ustne, twarde.

OPÓŹNIONY ROZWÓJ MOWY - niższa sprawność językowa, powstała w okresie kształtowania się mowy dziecka, która jest spowodowana wieloma różnorodnymi czynnikami.

ORIENTACJA PRZESTRZENNA - zdolność do bycia świadomym swoich relacji z otoczeniem oraz z samym sobą (orientacja w schemacie własnego ciała, rozumienie relacji między swoim ciałem a innym obiektem, rozumienie relacji między dwoma obiektami)

ORTOFONIA – zasady poprawnej wymowy i poprawnego brzmienia wyrazów oraz ich połączeń.

ORZECZENIE dokument wydawany przez Zespół Orzekający działający w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, wydaje się odpowiednio: 1) orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, 2) orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, 3) orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania, 4) orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych (patrz też: orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, specjalne potrzeby edukacyjne, kształcenie specjalne, IPET).

ORZECZENIE O POTRZEBIE KSZTAŁCENIA SPECJALNEGO to dokument wydawany przez Zespół Orzekający działający w rejonie placówki, do której uczęszcza dziecko. Wydaje się dla dzieci i uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym.

ORZECZENIE O POTRZEBIE NAUCZANIA INDYWIDUALNEGO to dokument wydawany dla uczniów, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do przedszkola, innej formy wychowania przedszkolnego, oddziału przedszkolnego w szkole podstawowej lub szkoły.

P

PARAFAZJA- zaburzenie treści mowy polegające na zachowaniu zdolności płynnego mówienia przy równoczesnym przekręcaniu lub używaniu niewłaściwych, często podobnie brzmiących, ale zmieniających znaczenie wyrazów bądź głosek.

PARAFUNKCJE – szkodliwe nawykowe czynności w obrębie jamy ustnej, często wykonywane bezwiednie np. ssanie kciuka, obgryzanie paznokci, zgrzytanie zębami, zagryzanie wargi, nagryzane twarde przedmiotów np. ołówka. Efektem może być m.in. wada zgryzu, ścieranie się zębów.

PARCJALNE ZABURZENIA rozwoju psychomotorycznego obejmują większy obszar czynności. Przykładem jest opóźnienie rozwoju motoryki (zarówno dużej -motoryki całego ciała –jak i małej -motoryki rąk, czynności manualnych) lub też zaburzenia rozwoju mowy(zarówno czynnej -mówienia -jak i biernej –rozumienia).

PARONIMY – pary wyrazów różniących się jedną głoską np. [półka – bułka, kasa – kasza, wić – wyć]. Sprawdzenie umiejętności różnicowania paronimów może być częścią badania logopedycznego.

PERSEWERACJE- uporczywe powtarzanie tej samej czynności (słów, zdań, skojarzeń, fragmentów melodii), wracanie do jednego tematu

PIONIZACJA JĘZYKA – ruch przedniej części języka do przedniej części podniebienia twardego. Występuje podczas artykulacji niektórych głosek np. [sz] i prawidłowego połykania.

POCZUCIE SPRAWSTWA – niezbędny warunek kształtowania się poczucia wartości oraz zdolności do pokonywania trudności; składają się na nie: *poczucie własnej skuteczności* (przekonanie, że jestem w stanie osiągać zamierzone cele, *poczucie kontroli* (przekonanie, iż to, co się dzieje w moim życiu zależy od tego, co robię) oraz *poczucie wolności* (przekonanie, że ode mnie zależy wybór, stojących przede mną możliwości).

POCZUCIE TOŻSAMOŚCI – świadomość tego, kim się jest i jakim się jest.

POMOC PSYCHOLOGICZNO_PEDAGOGICZNA udzielana bezpośrednio dzieciom i młodzieży oraz rodzicom polega w szczególności na: 1) prowadzeniu terapii dzieci i młodzieży oraz ich rodzin; 2) udzielaniu wsparcia dzieciom i młodzieży wymagającym pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej; 3) udzielaniu pomocy rodzicom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych. Pomoc udzielana jest w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, placówki oraz w środowisku społecznym. Pomoc ta jest udzielana w szczególności w formie: 1) indywidualnych lub grupowych zajęć terapeutycznych dla dzieci i młodzieży; 2) terapii rodziny; 3) grup wsparcia; 4) prowadzenia mediacji; 5) interwencji kryzysowej; 6) warsztatów; 7) porad i konsultacji; 8) wykładów i prelekcji; 9) działalności informacyjno-szkoleniowej.

PRAKSJA - (z gr. práksis - czynność, działanie) -termin stosowany w psychologii, medycynie, określający zdolność wykonywania złożonych ruchów celowych. W biologii prakcja to zdolność kory mózgowej do sterowania wykonywaniem złożonych czynności zamierzonych -zdolność do planowania -np. ubieranie się.

PROCES AUTOMATYZACJI PISANIA -pisanie w sposób automatyczny, niezależny od świadomego wysiłku (skupiającego całą uwagę na wykonywanej czynności), odbywa się na podstawie udoskonalonego i utrwalonego mechanizmu współdziałania ośrodków mózgowych zaangażowanych w czynność. Uczniowie z problemem dysleksji mają duże trudności z przyswajaniem sobie pisowni wyrazów, której nie regulują określone zasady ortograficzne, na przykład wyrazu który, pomimo iż bardzo często występuje. Dorosłe osoby z dysleksją mają problemy nawet z automatyzacją własnego podpisu, co jest tak ważne na przykład w banku i przy podpisywaniu dokumentów.

PROZODIA- całość brzmieniowych właściwości mowy, do których należą: akcent,intonacja i iloczas, kształtujące głoskowy, sylabiczny i wyrazowy ciąg wypowiedzi.

PSYCHOTYZM - cecha osobowości, która cechuje się dużą impulsywnością, chłodem emocjonalnym i zachowaniami aspołecznymi, takimi jak agresja czy brak empatii.

R

RECEPTORY- wyspecjalizowane komórki lub narządy zmysłowe odbierające informacje ze środowiska zewnętrznego i wewnętrznego.

REHABILITACJA (definicja wg Światowej Organizacji Zdrowia (WHO)) to użycie wszystkich środków mających na celu zmniejszenie wpływu niepełnosprawności i stanów upośledzających oraz stworzenie warunków, w których osoby z niepełnosprawnością osiągają optymalny poziom integracji społecznej.

RESOCJALIZACJA- odmiana procesu wychowawczego, który z jednostki wadliwie przystosowanej czyni tą jednostkę ponownie socjalizowaną czyli uspołecznioną, samodzielną, twórczą.

ROZWOJOWA NIEPŁYNNOŚĆ MOWY- nie płynność mowy mijająca samoistnie, jeśli nie jest wzmacniana przez negatywne reakcje otoczenia. Występuje w okresie intensywnego rozwoju mowy, przeważnie między 3-5 rokiem życia. Charakteryzuje się brakiem napięcia mięśni, na ogół jest nieświadoma i nie występuje z nią lęk przed mówieniem (logofobia).

ROZWÓJ PSYCHOMOTORYCZNY – ciąg zmian progresywnych, w których motoryka jest ściśle powiązana z psychiką tj. całością czynności poznawczych i emocjonalno-motywacyjnych (szczególnie widoczny we wczesnych stadiach rozwoju dziecka).

ROZUMOWANIE ILOŚCIOWE – rozumienie matematyczne, jest to umiejętność dotycząca rozumienia pojęcia liczby, szacowania, rozwiązywania powierzonych dziecku zadań matematycznych oraz dokonywania pomiarów.

ROZUMOWANIE PŁYNNIE – jest to umiejętność polegająca na rozwiązywaniu zadań problemowych, które wymagają dostrzegania/rozumienia pewnych niezależnych kulturowo relacji i zależności.

S

SŁUCH FIZYCZNY/FIZJOLOGICZNY – odbiór fal dźwiękowych o określonej częstotliwości i określonym natężeniu przez elementy narządu słuchu. Prawidłowy słuch fizyczny nie jest jednoznaczny z prawidłowym różnicowaniem dźwięków mowy.

SŁUCH FONEMOWY – pozwala na odróżnianie dźwięków mowy np. [p – b] i tym samym słów różniących się tymi dźwiękami np. [półka – bułka].. **Zaburzenia słuchu fonemowego**- trudność w spostrzeganiu dźwięków mowy, a więc w odróżnieniu głosek i różniących je cech dystynktywnych (na przykład głosek z-s, które różni tylko jedna cecha dystynktywna - dźwięczność). Zaburzenia te sprawiają, że dziecko ma trudności z odróżnianiem głosek podobnych fonetycznie, bo zbliżonych do siebie pod względem akustyczno-artykulacyjnym, a więc różniących się tylko jedną cechą dystynktywną. Stąd wynikają trudności w odróżnianiu od siebie wyrazów i ich poprawnym zapisywaniu.

SŁUCH FONETYCZNY – pozwala na odróżnienie typowego i nietypowego dla danego języka sposobu artykulacji określonej głoski np. [sz] wymawiane przodem języka uniesionym do górnych dziąseł a [sz] wymawianym środkiem języka uniesionym do podniebienia.

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE - to oddziaływania edukacyjne wobec uczniów: niepełnosprawnych (z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego), zdolnych i chorych. jak również u tych, u których można zaobserwować trudności w realizacji wymagań programowych, związane z dysfunkcjami funkcji poznawczo-percepcyjnymi, zdrowotnymi bądź środowiskowymi

SPRAWNOŚĆ MANUALNA I GRAFOMOTORYCZNA – sprawność rąk w zakresie wykonywania takich czynności, jak: manipulowanie przedmiotami, wiązanie sznurowadeł, zapinanie guzików rysowanie, wycinanie nożyczkami, a na dalszym etapie kreślenie wzorów literopodobnych i pisanie liter.

SUBSTYTUCJA GŁOSKI – zastępowanie jednej głoski inną, należącą do systemu danego języka np. sz > s [szafa > safa], f > h [fotel > hotel], w > ł [kawa > kała]. Niektóre substytucje są charakterystyczne dla rozwoju artykulacji, jednak do określonego wieku powinny zaniknąć.

SURDOLOGOPEDA-to specjalista, który prowadzi diagnozę lub terapię osób głuchych lub niedosłyszących.

SYGMATYZM - nieprawidłowa realizacja głosek dentalizowanych s, z, c, dz, ś, ź, ć, dź, sz, ż, cz, dż. Rozróżnia się:

- sygmatyzm właściwy – deformacje w/w głosek (jednej, kilku lub kilkunastu),
- parasygmatyzm – substytucje, czyli zastępowanie jednych głosek dentalizowanych innymi, realizowanymi prawidłowo,
- mogistrygmatyzm (elizje) – opuszczanie dźwięku, głoski dentalizowane mogą być opuszczane, bądź w ogóle nie realizowane.

Rodzaje (wybrane) sygmatyzmu właściwego:

- seplenienie międzyzębowe – wymowa charakteryzująca się tym, że język znajdujący się w linii środkowej lub z boku jamy ustnej wysuwa się między zęby,
- seplenienie boczne - wymowa charakteryzująca się tym, że język układa się niesymetrycznie, przez co prąd powietrza wydechowego nie jest emitowany w linii prostej lecz z jednej (prawej lub lewej) strony, bądź z obu stron,
- seplenienie przyzębowe - wymowa charakteryzująca się tym, że język zbyt mocno przylega do wewnętrznej strony siekaczy,
- seplenienie wargowo-zębowe - wymowa charakteryzująca się tym, że język nie bierze udziału w artykulacji, a wytworzony dźwięk realizowany jest poprzez szczelinę, która tworzy się między dolną wargą a górnymi siekaczami lub między górną wargą a dolnymi siekaczami

T

TERAPIA PEDAGOGICZNA - oddziaływanie za pomocą środków pedagogicznych (wychowawczych i dydaktycznych) na przyczyny i przejawy trudności w uczeniu się dzieci. Jej celem jest eliminowanie niepowodzeń szkolnych i ich ujemnych skutków.

TESTY stosowanie w czasie badania w poradni (psychologiczne, pedagogiczne, logopedyczne) to takie standaryzowane narzędzia, dzięki którym możliwe jest określenie m.in.

- rozwoju funkcji poznawczych,
- rozwoju emocjonalno-społecznych,
- rozwoju funkcji percepcyjno-motorycznych,
- stopnia opanowania umiejętności czytania i pisania (poprawność, rozumienie),
- rozwoju mowy, sprawności językowej (rozumienie/ nadawanie mowy)

TRENING UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNYCH (TUS) – jest to forma treningu polegająca na nauce uczestników, jak radzić sobie ze swoimi emocjami, jak komunikować się z innymi osobami, jak z nimi współdziałać. Jak sama nazwa mówi trening ma na celu poprawę funkcjonowania danej osoby w społeczeństwie. Jest to metoda zaadresowana do dzieci oraz dorosłych, głównie do: wysoko funkcjonujących autystów, osób z Zespołem Aspergera, Zespołem Downa, innymi całościowymi zaburzeniami rozwoju, z niepełnosprawnością intelektualną, nadpobudliwością, zaburzeniami SI; trudnościami emocjonalnymi, społecznymi i komunikacyjnymi, czy przejawiających inne zachowania trudne.

TWÓRCZOŚĆ wiąże się z przekraczaniem stereotypów, łamaniem schematów, poszukiwaniem nowych rozwiązań, tworzeniem dzieł oryginalnych. Twórcza jednostka jest otwarta na niekonwencjonalne problemy, na wieloznaczność, jest gotowa podejmować ryzyko, dysponuje dużą wrażliwością i bogatą emocjonalnością.